

მრავალი საუკუნის განმავლობაში ფსიქოლოგია ფილოსოფიის ნაწილი იყო. იოვთა სწავლება ფაქტიურად ფსიქოლოგიის სფეროს განეკუთვნება ისევე, როგორც სუფიების სწავლება განიხილებოდა და განიხილება, როგორც რელიგიური და მეტაფიზიკური ფილოსოფია. მართლაც ფილოსოფიის დარგები: ლოგიკა, შემეცნების თეორია, ეთიკა, ესთეტიკა ფაქტიურად ადამიანის გონების ნაყოფია, რაც ფსიქოლოგიის საგანს წარმოადგენს.

ანტიკურ ხანაში ფსიქოლოგია ხელოვნების, პოეზიის, დრამის, ქანდაკების, ცეკვის და არქიტექტურის სფეროებში ღრმად იყო შეჭრილი, მაგალითისთვის გოთიკური ტაძრებიც კმარა. ამავე დროს ძველ ეგვიპტესა და საბერძნეთში ფსიქოლოგია, ფილოსოფია და რელიგია შერწყმული იყო ერთმანეთთან დიდ და მცირე მისტიკებში.

ყველა არსებული ფსიქოლოგიური სისტემა შეიძლება ორ კატეგორიად დაიყოს.

1. სისტემები, რომლებიც ადამიანს სწავლობენ იმგვარად, როგორიც ის არის ან იმგვარად, როგორადაც წარმოუდგენიათ.
2. სისტემები, რომლებიც ადამიანს სწავლობენ მისი შესაძლო განვითარების ტენდენციების გათვალისწინებით. ამ მიდგომით ფსიქოლოგია არის ადამიანის შესაძლო განვითარების პრინციპებისა და კანონების შემსწავლელი მეცნიერება.

აქ განვიხილავთ მეორე მიდგომის შესაბამის პრინციპებს, რომელთა კლასიფიცირება ცნობილმა ფსიქოლოგმა უსპენსკიმ მოახდინა. მისი მოსაზრების თანახმად, ადამიანი, როგორც მას ვიცნობთ, არის არასრულყოფილი არსება. ბუნება მას ავითარებს გარკვეულ დონემდე, შემდეგ კი უტოვებს შემდგომი განვითარების შესაძლებლობას. თითოეულ ადამიანზე არის დამოკიდებული გამოიყენებს იგი ამ შესაძლებლობას თუ არა. ადამიანის ევოლუცია ამ შემთხვევაში გულისხმობს მისი ისეთი შინაგანი თვისებების განვითარებას, რომელთა განვითარება თავისთავად არ ხდება. ევოლუციის გზაზე ადამიანი სხვა ადამიანად უნდა იქცეს, მაგრამ ამისათვის შინაგანი ძალების (ნებელობის) ქონაა საჭირო. ყველას არ შეუძლია ამის მიღწევა. ადამიანის ევოლუცია – ადამიანის პირადი ძალისხმევის შედეგია და საკაცობრიო მასშტაბით არათუ ხშირი, არამედ შეიძლება ითქვას იშვიათია.

რატომ არ შეუძლია ყველა ადამიანს განვითარდეს და სხვა არსებად იქცეს? პასუხი მარტივია –

იმიტომ, რომ მათ ეს არ სურთ. ადამიანის ევოლუცია დამოკიდებულია იმაზე თუ რამდენად ესმის მას რისი მიღწევა შეუძლია და რა უნდა დათმოს ამ მიზნის მისაღწევად. თუ ადამიანი კმაყოფილია თავისი თავის, მაშინ ის ვერ განვითარდება და ეს სავსებით სამართლიანია.

რას ნიშნავს ადამიანური არსების ევოლუცია? ეს არის ადამიანის მიერ იმ ახალი ძალებისა და უნარების შეძენა, რომლებიც მას არ აქვს. მაგრამ სირთულე ისაა, რომ: ვიდრე ადამიანი ახალი, მისთვის უცნობი, უნარების შეძენასა და განვითარებას დაიწყებდეს, ჯერ ის უნარები და ძალები უნდა შეიძინოს, რომლებიც ასევე არ გააჩნია, თუმცა ჰგონია, რომ უკვე გააჩნია და მათი გამოყენება შეუძლია. რატომ ხდება ასე? იმიტომ, რომ ჩვეულებრივი ადამიანი არ იცნობს საკუთარ თავს. მას უამრავი არასწორი წარმოდგენა აქვს საკუთარ თავზე. პირველ რიგში, არ ესმის, რომ იგი არის მანქანა. მას არ გააჩნია დამოუკიდებელი მოძრაობები და მოქმედებანი. მისი მოძრაობები გარეგანი ზეგავლენებით არის გამოწვეული. ყველა მისი მოძრაობა, მოქმედება, სიტყვა, იდეა, ემოცია, აზრი გარე მოვლენებით აღიძვრება. იგი ავტომატია გარკვეული წარსული გამოცდილებითა და ენერგიით თუმცა ადამიანს ეს ვერ წარმოუდგენია, რადგან იგი განსაკუთრებული მანქანაა, რომელმაც გარკვეული პირობების შექმნით შეიძლება გაიაზროს ეს და მოძებნოს გზა, რომ აღარ იყოს მანქანა.

პირველი, რაც ადამიანმა უნდა გაარკვიოს, არის ის, რომ იგი არ არის რაღაც ერთი, გარკვეული და უცვლელი „მე“. იგი ყოველთვის განსხვავებულია. ერთ მომენტში ერთია, მეორე მომენტში – მეორე და ა.შ.

უცვლელობის გაცნა და გამოწვეულია საკუთარი ფიზიკური სხეულის შეგრძნებით და იმ მექანიკური თვისებებით, რომლებიც განათლებით ან მიბადებით არის შექმნილი. ყოველ მოცემულ მომენტში ყოველი „მე“ არის მხოლოდ მცირე ნაწილი ჩვენი „ტვინის“, „აზრების“ ან „ინტელექტის“. როდესაც ადამიანი ამბობს „მე“, ის თავის თავს განიცდის როგორც მთლიან არსებას, სინამდვილეში ეს მხოლოდ მომენტალური შეგრძნებაა.

ყოველ მომენტალურ „მე“-ს შეგრძნებას ცვლის სხვა „მე“-ს შეგრძნება, ისე რომ წინა მომდევნოსთან კავშირშიც კი არ არის.

ახლა ვნახოთ, რაში მდგომარეობს განვითარება და რა გვაქვს მხედველობაში, როცა ვამბობთ, რომ ადამიანს შეუძლია სხვა არსება გახდეს.. ანუ რა

ცვლილებები შესაძლებელია ადამიანში და როდის იწყება ისინი. პირველ რიგში, ადამიანი უნდა გაერკვეს, რა თვისებები აქვს და რა არა. აქ თავის მოტყუებითა და დაბნეულობით არაფერი გამოვა. თუ ის ფიქრობს, რომ უკვე აქვს ინდივიდუალურობა, მუდმივი “მე”, ობიექტური ცნობიერება და ნებელობა, მაშინ იგი არ მოინდომებს ძალისხმევას ამ თვისებების შესაძენად.

ყველაზე მატყუარა ადამიანური თვისება არის ცნობიერება. რა არის ცნობიერება? ჩვეულებრივად იგულისხმება ინტელექტში გამოხატული ტვინის აქტიურობა. სინამდვილეში ცნობიერება პირველ რიგში არის საკუთარი თავის გაცნობიერების უნარი, თუ ვინ ხარ შენ, რა იცი და რა არ იცი. მხოლოდ თვით ადამიანმა იცის არის თუ არა იგი ცნობიერი ყოველ განსაზღვრულ მომენტში. ცნობიერება ან არის ან არ არის. ცნობიერების მაღალ საფეხურზე იქმნება მეხსიერება.

ცნობიერებას რამდენიმე ხარისხი გააჩნია, რომლებსაც შეიძლება საკუთარ თავში დავაკვირდეთ:

1. ცნობიერების ხანგრძლივობა ანუ ადამიანის მიერ ცნობიერების ფლობის დრო;
2. ცნობიერების გავლენის სიხშირე – რამდენად ხშირად იმყოფება ადამიანი ცნობიერ მდგომარეობაში;
3. ცნობიერების სიღრმე, რომელიც ადამიანის განვითარების დონეზე არის დამოკიდებული.

ჩავატაროთ ცდა: ავიღოთ საათი, შევეცადოთ შევჩერდეთ ერთ მარტივ აზრზე, მაგალითად, “საათი აჩვენებს დროს”. მოვიშოროთ ყველა სხვა აზრი. პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ დაძაბვით ამ ერთ აზრზე შეჩერება მაქსიმუმ ორი წუთის განმავლობაში შეიძლება. ეს არის ჩვენი ცნობიერი მდგომარეობის ზღვარი. ცდის გამეორების შემთხვევაში უარეს შედეგს მივიღებთ. ექსპერიმენტმა გვიჩვენა, რომ ადამიანს ჩვეულებრივ მდგომარეობაში დიდი გაჭირვებით შეუძლია ერთი საგნის ან მოვლენის გაცნობიერება ორი ან ნაკლები წუთის განმავლობაში. ხანგრძლივი ცნობიერების ილუზია გამოწვეულია მეხსიერებითა და აზროვნების პროცესით.

საერთოდ, ადამიანს, ცნობიერების შემდეგი ოთხი მდგომარეობა ახასიათებს: ძილი, ღვიძილი, თვით-ცნობიერება და ობიექტური ცნობიერება.

მიუხედავად ამისა, ძირითადად ადამიანი პირველ ორ მდგომარეობაში ცხოვრობს: სიცოცხლის ნაწილს ძილში ატარებს, დანარჩენს კი ღვიძილის მდგომარეობაში, რომელიც შინაარსობრივად მცირედ განსხვავდება პირველისაგან.

ჩვეულებრივ ცხოვრებაში ადამიანმა არაფერი იცის “ობიექტური ცნობიერების” შესახებ, ამის შემოწმება ექსპერიმენტით შეუძლებელია.

რაც შეეხება მესამე მდგომარეობას, “თვითცნობიერებას”, ყოველ ადამიანს ჰგონია, რომ ფლობს მას, თუმცა სინამდვილეში ამგვარ მდგომარეობაში ყოფნა მხოლოდ დროის მცირე მონაკვეთში ხორციელდება

და დამოკიდებულია მაღალ ემოციურ მდგომარეობაზე საშინაოების მომენტში, უცხო და მოულოდნელ სიტუაციაზე და მხოლოდ იშვიათად ვლინდება ჩვეულებრივ მდგომარეობაში, რომლის დროსაც ადამიანი ვერ აკონტროლებს თავს.

ვცადოთ მოვივლოთ წარსული. აღმოჩნდება, რომ მთელი განვლილი ცხოვრებიდან უკეთეს შემთხვევაში რამდენიმე ათეული ეპიზოდი გვახსოვს. ამასთან ზოგიერთი ძალზე ცოცხლად, ზოგიერთი ცუდად, ზოგიერთი კი არ გვახსოვს, მაგრამ ვიცით, რომ ისინი მოხდა. გაგიკვირდებათ, რა ცოტა რამ შემორჩა მეხსიერებას განვლილი სიცოცხლის მანძილზე (განსაკუთრებით ხანში შესულ ადამიანებს). ეს იმიტომ ხდება, რომ ჩვენ გვახსოვს მხოლოდ ის მომენტები, როცა “თვითცნობიერების” მდგომარეობაში ვიმყოფებოდით. ეს მომენტები მოდის და მიდის თავისთავად ჩვენი სურვილისაგან დამოუკიდებლად და აღიძვრება გარემო ვითარების მიერ, შემთხვევითი ასოციაციების ან ემოციური მოგონებებისაგან. დაისმის კითხვა: შეიძლება თუ არა ვაკონტროლოთ “თვითცნობიერების” ეს მომენტალური გაელვებანი, გამოვიწვიოთ ისინი სურვილის მიხედვით, შევინახოთ ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ან სულაც მთელი ცხოვრების მანძილზე. სხვანაირად რომ ვთქვათ, შეგვიძლია თუ არა გავხდეთ ცნობიერი?

ეზოთერიაში ცნობილია, რომ სწორი მეთოდებისა და სათანადო ძალისხმევის შედეგად შესაძლებელია ცნობიერებაზე კონტროლის მოპოვება ანუ საკუთარი თავის შეცნობა (“თვითცნობიერ” მდგომარეობაში ყოფნა სურვილის მიხედვით). რა წინააღმდეგობები გველოდება ამ გზაზე? მთავარი დაბრკოლება შემდეგში მდგომარეობს: ჩვენ გვგონია, რომ კარგად ვიცნობთ საკუთარ თავს, მაშინ როცა სინამდვილეში თითქმის არ ვიცნობთ საკუთარ თავს და არ შეგვიძლია დარწმუნებული ვიყოთ ჩვენს უბრალო მოქმედებებშიც კი. განვითარებაზე ზრუნვა საკუთარი თავის შესწავლით უნდა დავიწყოთ, ისე როგორც ვსწავლობთ რაიმე რთულ მანქანას: უნდა გავარკვეოთ მისი ნაწილების დანიშნულება, მისი ფუნქციები, არასწორი მუშაობის მიზეზები და სხვ. სავსებით ამგვარად უნდა მივუდგეთ ადამიანსაც, რომელსაც შეიძლება ძირითადი ფუნქცია აქვს:

1. აზროვნება (ანუ ინტელექტი);
2. გრძნობები (ანუ ემოციები);
3. ინსტინქტური ფუნქცია (ორგანიზმის შინაგანი მუშაობა);
4. მამოძრავებელი ფუნქცია (ორგანიზმის გარეგანი მუშაობა-მოძრაობა);
5. სქესობრივი ფუნქცია;
6. უმაღლესი ემოციური ფუნქცია, რომელიც თვითცნობიერებას ახასიათებს;
7. უმაღლესი გონებრივი ფუნქცია, რომელიც ობიექტურ ცნობიერებას ახასიათებს.

რელიგიურ და ფილოსოფიურ ლიტერატურაში ხშირად გვხვდება მაგალითები უმაღლესი ცნობიერებისა და უმაღლესი ფუნქციების შესახებ. ზოგჯერ მას “კოსმოსურ ცნობიერებასაც” უწოდებენ. თვითშემეცნება პირველი ოთხი ფუნქციის შესწავლიდან უნდა დაიწყოს.

1. აზროვნების ფუნქცია. აქ იგულისხმება აზრობრივი პროცესი: შთაბეჭდილებების შეცნობა, შეხედულებათა და ცნებათა ფორმირება, შედარება, განხილვა, დამტკიცება, უარყოფა, სიტყვის ფორმირება და მეტყველება, წარმოდგენათა ანალიზი და სხვ.

2. გრძნობები (ემოციები). აქ შედის: სინარული, გლოვა, შიში, გოცება და სხვ. თუ თქვენ გგონიათ, რომ იცით, რითი განსხვავდება ეს გრძნობები აზრებისაგან, თქვენ ცდებით. ჩვენ ერთმანეთში ვურევთ აზრსა და გრძნობას ჩვეულებრივ ყოველდღიურ აზროვნებასა და საუბარში.

3. ინსტიტუტური ფუნქცია. აქ შედის შემდეგ ფუნქციათა ოთხი კლასი:

ა) ორგანიზმის მთელი შინაგანი მუშაობა, მთელი ფიზიოლოგია: საჭმლის მონელება და შეთვისება, სუნთქვა, სისხლის მიმოქცევა, შინაგანი ორგანოების მუშაობა, ახალი უჯრედების წარმოქმნა და გადაშენებული ნივთიერებების გამოყოფა. შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლების მუშაობა და სხვ. ბ) ადამიანის ზეგანი გრძნობა: მხედველობა, სმენა, ყნოსვა, შეხება და სხვა ისეთი შეგრძნებები, როგორიცაა წონის, ტემპერატურის, სიმშრალის, სისველის და სხვ. ასეთი. გ) ყველა ფიზიკური ემოცია ანუ შეგრძნებები, რომლებიც ან სასიამოვნოა, ან არასიამოვნო: ტკივილი, სასიამოვნო ან არასიამოვნო სუნის, გემო, ხმა და სხვ. დ) ყველა რეფლექსი და ფიზიკური მესხიერების სახეები: სიცილი, მოქნარება, გემო, სუნის, ტკივილი და ა.შ.

4. მამოძრავებელი ფუნქცია. შეიცავს ყველაზე გარეგან მოძრაობას: სიარული, საუბარი, წერა და ყველა სახის ინსტიტუტური მოძრაობა.

ინსტიტუტურ და მამოძრავებელ ფუნქციებს შორის განსხვავება ადვილი დასანახია, რადგან ყველა ინსტიტუტური ფუნქცია თანდაყოლილია და ორგანიზმის ზრდის პროცესში მათი შესწავლა ადარ არის საჭირო. ამის საწინააღმდეგოდ მამოძრავებელი ფუნქციები არ არის თანდაყოლილი და მათ ადამიანი დაბადებიდან ეუფლება. ზემოთ ჩამოთვლილი ოთხი ფუნქციის შესწავლა მათი ყველა გამოვლინების გაგებით უნდა მოხდეს და შემდეგ უნდა დავაკვირდეთ მათ საკუთარ თავში.

დავუბრუნდეთ ადამიანის ცნობიერების მდგომარეობას. ყველაზე ქვედა საფეხური არის ძილი. ძილი არის სუბიექტური და პასიური მდგომარეობა. ადამიანი გარემოცულია სიზმრებით, ყველა მისი ფსიქიკური ფუნქციები გაურკვეველი მიმართულებით მუშაობს. სიზმარში დაკარგულია ლოგიკა, თანამიმდევრობა, მიზეზობრიობა და შედეგი. სუბიექტური სურათები – წარსული განცდების ანარეკლი, ისეთი ბუნდოვანი

შეგრძნებების ფიქსაცია, როგორიცაა ხმაური. კუნთების დაძაბვით გამოწვეული სუსტი ტკივილი – ხანდახან სუსტ კვალს სტოვებს მძინარე ადამიანის მესხიერებაში, უფრო ხშირად კი უკვალოდ ქრება.

ცნობიერების მეორე მდგომარეობა ღებია, როცა ადამიანი იღვიძებს. ეს ის მდგომარეობაა, რომელშიც ჩვენ ვმუშაობთ, ვსაუბრობთ, ვთამაშობთ, ვთვლით ჩვენ თავს ფხიზელ ცნობიერ არსებად. სინამდვილეში ამ მდგომარეობას “მღვიმარე ძილის” მდგომარეობა ან “ფარდობითი ცნობიერება” უნდა ერქვას. საქმე ისაა, რომ ძილის გავლენა შენარჩუნებულია, მაგრამ ამ გავლენას კრიტიკულად ვუდგებით, აზროვნება უფრო მკაცრი ხდება, ჩნდება წინააღმდეგობრიობისა და შეუძლებლობის შეგრძნება, რაც ძილისთვის უცნობია. შეიძლება ითქვას, რომ ძილი უხილავი ხდება, როგორც მთვარე და ვარსკვლავები მზის სინათლეზე. ძილი წმინდა სუბიექტური მდგომარეობაა. ღვიძილი ნაკლებად სუბიექტურია, ადამიანი უკვე არჩევს “მე”-ს და არა “მე”-ს. გარკვეული ხარისხის ორიენტირებს გარეგან საგნებსა და მოვლენებს შორის. თუმცა არ შეიძლება ითქვას, რომ იგი ღვიძილის მდგომარეობაშია, რადგან ნაწილობრივ იმყოფება ძილის ზემოქმედების ქვეშ. ადამიანის ცხოვრების ყველა პიროვნული წინააღმდეგობა განპირობებულია იმით, რომ ადამიანები ცხოვრობენ ძილში, მოქმედებენ ძილში ისე, რომ ვერ ხვდებიან რომ სძინავთ.

სასარგებლოა იმის გასწავლება, რომ ძველ ქრისტიანულ სწავლებაში, რომელიც სახარებისეულ სწავლებას ეკუთვნის, იდეა იმის შესახებ, რომ ადამიანს სძინავს და, უპირველეს ყოვლისა, მისი გამოღვიძებაა საჭირო, საფუძვლად უდევს ადამიანური ცხოვრების ახსნა-განმარტებას.

ახლა დავსვათ კითხვა: როგორ უნდა მოხდეს ადამიანის გამოღვიძება? სახარება მოგვიწოდებს გამოღვიძებისაკენ, მაგრამ არ გვეუბნება როგორ, ფაქტია, რომ ადამიანი ვერ გამოიღვიძებს თუ არ გააცნობიერა, რომ სძინავს.

ზემოთ განხილული “ძილი” და “მღვიმარე ძილი” არის ორი მდგომარეობა, რომელშიც ჩვეულებრივი ადამიანი ატარებს მთელ ცხოვრებას.

შემდეგი ორი მდგომარეობა არსებობს, როგორც შესაძლებლობა, რომელთა მიღწევა შეუძლია ადამიანს მხოლოდ მძიმე და ხანგრძლივი შრომის შედეგად.

როგორც უკვე ითქვა, ამ ორ უმაღლეს ცნობიერების მდგომარეობას ეწოდება “თვითცნობიერება” და “ობიექტური ცნობიერება”. როგორც წესი, ადამიანები თვლიან, რომ ფლობენ თვითცნობიერებას, მაგრამ სინამდვილეში “თვითცნობიერება” არის მდგომარეობა, რომელსაც ჩვენ მივაწერთ ჩვენს თავს სავსებით უსაფუძვლოდ.

რაც შეეხება “ობიექტურ ცნობიერებას”, მის შესახებ ჩვეულებრივმა ადამიანმა არაფერი იცის.

თვითცნობიერება არის მდგომარეობა, რომელშიც ყოფნის დროს ადამიანი ობიექტური ხდება

საკუთარი თავის მიმართ. ობიექტური ცნობიერება არის მდგომარეობა, რომელშიც ყოფნის დროს ადამიანი ამყარებს კონტაქტს ობიექტურ სამყაროსთან (რეალობასთან), რომლისგანაც სხვა დროს გამოცალკევებულია გრძნობების, ძილისა და თვითცნობიერების გამო. ობიექტური ცნობიერების მდგომარეობაში ადამიანს ჭეშმარიტების შექცევის საშუალება ეძლევა.

ძილის მდგომარეობაში ჩვენ არაფერი ვიცით ჭეშმარიტების შესახებ. რეალური შეგრძნებები ირევიან სიზმარში და შეუძლებელი ხდება რეალობისა და სიზმრული მდგომარეობის გამოჯენა.

ე.წ. “მღვიმარე ძილის” მდგომარეობაში, ჩვენ შეგვიძლია მხოლოდ ფარდობითი ჭეშმარიტების შესახებ შევიქმნათ წარმოდგენა, ამიტომაც ამ მდგომარეობას “ფარდობითი ცნობიერების” მდგომარეობაც ეწოდება.

მესამე მდგომარეობაში, ანუ “თვითცნობიერების” მდგომარეობაში ჩვენ შეგვიძლია მოვიპოვოთ ჭეშმარიტი ცოდნა საკუთარ თავზე.

მეოთხე მდგომარეობაში, ანუ “ობიექტური ცნობიერების” მდგომარეობაში ჩვენ შეგვიძლია მოვიპოვოთ ჭეშმარიტი ცოდნა ყველაფერზე, მთლიანად რეალურ სამყაროზე, როგორც ის არის. ეს მდგომარეობა იმდენად მაღალია, რომ მის შესახებ სრულყოფილი წარმოდგენის შექმნა ძალზე ძნელია, მაგრამ ობიექტური ცნობიერების ცალკეულ გაღვწევას ადგილი აქვს განვითარებული თვითცნობიერების მქონე ადამიანში. თვითცნობიერების მდგომარეობის სიზშირე და ხანგრძლივობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად შეუძლია ადამიანს საკუთარი თავის მართვა. ანუ ცნობიერება და ნებელობა ერთი და იმავე მოვლენის ორ ასპექტს წარმოადგენს.

აქ უნდა გავიმეოროთ, რომ პირველი დაბრკოლება ადამიანის თვითცნობიერების განვითარების გზაზე არის ადამიანის ცრუ რწმენა იმისა, რომ იგი უკვე ფლობს ამ მდგომარეობას ან ყოველ შემთხვევაში, სურვილის მიხედვით შეუძლია მისი გამოწვევა. ძალიან ძნელია მისი საწინააღმდეგოში დარწმუნება და, აი, რატომ.

როცა თქვენ მას ეკითხებით აქვს თუ არა ცნობიერება, ის გაასუხობთ, რომ, რასაკვირველია, აქვს. აქ ის მართალიც არის და მტყუანიც. მართალია იმიტომ, რომ თქვენმა კითხვამ წამიერად გააღვიძა მასში ბუნდოვანი ცნობიერება. შემდეგ მომენტში ის ისევ გაქრა, თუმცა მას ახსოვს თქვენი კითხვა და თავისი პასუხი და ამდენად თვლის, რომ ცნობიერია. სინამდვილეში, როგორც ზემოთ ითქვა, თვითცნობიერების მიღწევას ხანგრძლივი და მძიმე შრომა სჭირდება.

როგორ შეიძლება დაითანხმო ადამიანი ამგვარი შრომისათვის, როცა იგი დარწმუნებულია მის ფლობაში? აქედან ცხადია, რომ სურვილი თვითცნობიერების მიღწევისა გაჩნდება მაშინ, როდესაც

ადამიანი დარწმუნდება, რომ არ გააჩნია არც თვითცნობიერება და არც მასთან დაკავშირებული ინდივიდუალურობა, მუდმივი “მე” და ნებელობა. ზემოთ ჩვენ სიტყვა სიცრუე (ტყუილი) ვახსენეთ. რა არის ტყუილი? აზრობრივად ტყუილი არის სიმართლის დამახინჯება, უარყოფა ან დამალვა (სიმართლეში იგულისხმება ის, რასაც საზოგადოება ამ ეტაპზე სიმართლედ მიიჩნევს). სიცრუეს უდიდესი როლი უკავია საზოგადოების ცხოვრებაში. ჩვენთვის საინტერესოა სიცრუის ისეთი ფორმა, როცა ადამიანმა არ იცის, რომ იგი ტყუის. როგორც უკვე ითქვა, ჭეშმარიტების შექცევა მხოლოდ “ობიექტური ცნობიერების” მდგომარეობაშია შესაძლებელი. ამიტომ ყველა სხვა მდგომარეობაში ჩვენ არ შეგვიძლია ჭეშმარიტების ცოდნა, მაგრამ ხშირად გვაქვს პრეტენზია მის ცოდნაზე, რაც არის ტყუილი. ამგვარი ტყუილებით არის გაჯერებული მთელი ჩვენი ცხოვრება. ადამიანები ყოველგვარი მოვლენების ცოდნაზე აცხადებენ პრეტენზიას მაშინ, როცა საკუთარ თავსაც კი არ იცნობენ და ყოველთვის, როცა ისინი ლაპარაკობენ რაიმე მოვლენაზე, რომელიც არ იცნობს ისე, თითქოს იცნობს, ისინი ცრუობენ (ხშირად ფსიქოლოგიას უწოდებენ მეცნიერებას სიცრუის შესახებ).

ფსიქოლოგიას განსაკუთრებით აინტერესებს ადამიანის მიერ შეგნებულად თავის მოტყუების პროცესი, რადგან ეს მოვლენა ართულებს ადამიანის შესწავლას. ყოველდღიურ ცხოვრებაში ადამიანი არის იმიტაცია მისი ნამდვილი სახისა. შეუძლებელია მისი შესწავლა, როგორც ერთი მთლიანისა, რადგან იგი მუდამ ორ ნაწილად არის გაყოფილი. ჩვეულებრივ ადამიანებში ორივე ნაწილი არეულია ერთმანეთში და მათი გარჩევა ძალზე რთულია, თუმცა თითოეულს აქვს თავისი განსაკუთრებული დანიშნულება და ფუნქციები. ამ ნაწილებს ფილოსოფიაში არსი და პიროვნება ეწოდება.

არსი არის ის, რაც ადამიანს ეკუთვნის დაბადებიდანვე. პიროვნება არის ის, რასაც ადამიანი სიცოცხლის განმავლობაში იძენს და ქმნის. არსის დაკარგვა, შეცვლა, დამახინჯება თითქმის შეუძლებელია. პიროვნების შეცვლა გარემოებათა ცვლილებაზე არის დამოკიდებული, მისი დაკარგვაც შესაძლებელია. არსი არის ადამიანის გონებრივი და ფიზიკური ხასიათის საფუძველი. არსის მაგალითებია: მუსიკალური სმენა, ხატვის ნიჭი, ლინგვისტური და მათემატიკური ნიჭი და სხვა.

თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, ადამიანს უნდა მოსწონდეს, რაც კარგია და არ მოსწონდეს ის, რაც ზიანის მომტანია. მაგრამ ასე ხდება მხოლოდ მაშინ, როცა ადამიანი ჯანმრთელია და სულიერ წონასწორობაში იმყოფება. პირიქით ხდება, როცა პიროვნება პრივალირებს არსზე.

ნორმალურ ადამიანში არსი დომინირებს პიროვნება-

ზე და ამიტომ პიროვნება საზოგადოებისთვის სასარგებლო ხდება. არსი და პიროვნება პარალელურად უნდა ვითარდებოდეს და ერთმა მეორეს განვითარებაში არ უნდა გაუსწროს. შემთხვევას, როცა არსი განვითარებაში უსწრებს პიროვნებას, ადგილი აქვს გაუნათლებელ ადამიანებში. ეს უბრალო ადამიანები კეთილები და ჭკვიანებიც არიან, მაგრამ არ აქვთ პიროვნების განვითარების უნარი. შემთხვევა, როცა პიროვნების განვითარება უსწრებს არსის განვითარებას, გავრცელებულია კულტურის სფეროს წარმომადგენლებში.

პიროვნების სწრაფი და ნაადრევი ზრდის დროს არსის ზრდა ფერხდება და შეიძლება შეწყდეს კიდეც, რის გამოც გარეგნულად სავსებით მომწიფებული ქალები და კაცები არსით 10-12 წლის ბავშვის დონეზე რჩებიან. მათ “ინფანტილურ” ადამიანებს უწოდებენ.

როგორც უკვე ითქვა, ადამიანის შესწავლა მისი ოთხი ფუნქციის შესწავლით უნდა დავიწყოთ. ეს ფუნქციებია: ინტელექტუალური, ემოციური, მამოძრავებელი და ინსტიქტური. თითოეული მათგანი ტვინის გარკვეული ცენტრით იმართება. ცენტრები, მათი სტრუქტურა, თვისებები, ძლიერი მხარეები და დეფექტები დაკავშირებულია არსთან. ხოლო მათი შინაარსი ანუ ყოველივე, რასაც ეს ცენტრები ცხოვრების მანძილზე გადაამუშავებენ და ითვისებენ, დაკავშირებულია პიროვნებასთან.

აქედან ჩანს, რომ პიროვნება ადამიანის განვითარებისათვის ისევე საჭიროა, როგორც არსი, მაგრამ თავისი ადგილი უნდა ეკავოს. ამის მიღწევა მეტად რთულია, რადგან პიროვნებას მცდარი წარმოდგენა აქვს თავის თავზე. მას არ უნდა, რომ იცოდეს სიმართლე რადგან სიმართლის ცოდნა არსისადმი დაქვემდებარებულს გახდის.

არსისა და პიროვნების შეუთანხმებელი ურთიერთობა დამახასიათებელია დღევანდელი ადამიანისათვის, რომელიც სერიოზულ სულიერ დისკომფორტს განიცდის, რაც ნერვოზებისა და დეპრესიების სახით ვლინდება. გამოსავალი ამ მდგომარეობიდან არის საკუთარი თავის შესწავლა.

საკუთარი თავის შესწავლა ყველა დროის ეზოთერიული ცოდნის მთავარი პრინციპი იყო (გავიხსენოთ აპოლონის ტაძრის წარწერა “შეიცან თავი შენი”). სწავლა იწყება თვით დაკვირვებით, მაგრამ ამისათვის ჯერ დაკვირვება უნდა ვისწავლოთ ანუ მისი ტექნიკური მხარე. საჭიროა, დავაკვირდეთ ადამიანის სხვადასხვა ფუნქციას, დავაკავშიროთ და განვასხვავოთ ისინი.

ამგვარი დაკვირვება შედეგს მალე მოიტანს. ადამიანი დაინახავს, რომ ზოგიერთი რამ მოსწონს, ზოგიერთი კი აღშფოთებასაც იწვევს. სხვანაირად არ შეიძლება იყოს. ის განასხვავებს სასარგებლო და მავნე ჩვევებს, რომლებიც ხელს უშლის მის განვითარებას. რა მავნე ჩვევები აქვს ზოგად სტატის-ტიკურ ადამიანს?

ძირითადი უარყოფითი თვისებებია: სიცრუე, ფანტაზია, უარყოფითი ემოციები, ლაყბობა, არასრულფასოვნება და სხვა. განვიხილოთ ზოგიერთი მათგანი:

იცრუო – ნიშნავს თქვა ის, რაც არ იცი, ისე, თითქოს იცი ან შეგნებულად დაამახინჯო სინამდვილე. აქ ლაპარაკი არ არის მორალურ მხარეზე, არამედ სიცრუე განიხილება სარგებლობისა მავნელობის მიხედვით. როცა ადამიანი თავის ქმედებებს ამ მიმართულებით დააკვირდება, დაინახავს, რომ რაც მეტად გააკონტროლებს მათ, მით ნაკლები იქნება მოყვებული ვნება. როცა ადამიანი ამას გააცნობიერებს, მას შეეშინდება სიცრუის, რომელსაც არათუ ვერ აკონტროლებს, არამედ თვითონ ექცევა მისი კონტროლის ქვეშ.

შემდეგი დამაბრკოლებელი თვისება ფანტაზიაა. თვითდაკვირვებით ადამიანი მალე აღმოაჩენს, რომ ფანტაზია ხელს უშლის ობიექტურ დაკვირვებას და წარმოადგენს თავის მოტყუების საშუალებას. ადამიანს არ მოსწონს ობიექტური დაკვირვების შედეგები და თავის გასამართლებლად იწვევს ფანტაზიას.

უარყოფითი ემოციებია: დეპრესია, აგრესია, მრისხანება, შიში, ეჭვი, შფოთი, დარდი, უნდობლობა და სხვა. ჩვეულებრივ თვლიან, რომ ეს თვისებები ადამიანისთვის ბუნებრივი და საჭიროც კი არის. ამ თვისებათა გამოვლენას გულწრფელობასაც მი-აწერს. თუმცა ეს თვისებები ადამიანის სისუსტის გამოვლენაა და არა გულწრფელობა. ადამიანი ამაში დარწმუნდება, როცა წინ აღუდგება მათ. წინა-აღმდეგობის გარეშე მათი აღმოჩენა საკუთარ თავში ვერ მოხდება.

ლაყბობა – გადამეტებული ლაპარაკის სურვილი, ადამიანის ერთ-ერთი სერიოზული ნაკლია. ამ ნაკლის მქონე ადამიანი ლაპარაკობს ყველგან განუწყვეტლივ. არ ჩერდება არასდროს და თუ მსმენელი არ ჰყავს საკუთარ თავთანაც ლაყბობს.

გაიგივება – მდგომარეობა, რომელსაც ადამიანი თითქმის ნახევარ სიცოცხლეს უთმობს. იგი აიგივებს თავის თავს ყველაფერთან: იმასთან, რასაც ლაპარაკობს, რასაც გრძნობს, რისი სჯერა და არ სჯერა, რაც იზიდავს და არ იზიდავს. ის ერწყმის ყველაფერს და ამ მდგომარეობაში არ შეუძლია ობიექტურად შეაფასოს გარე მოვლენები, ამავე დროს გაიგივების მდგომარეობაში ადამიანი ნაკლებად აკონტროლებს თავის მექანიკურ რეაქციებს, ვიდრე სხვა დროს.

არასრულფასოვნების გრძნობა ფაქტიურად არის მდგომარეობა, რომლის დროსაც ადამიანს მუდმივად აწუხებს, თუ რას ფიქრობენ სხვა ადამიანები მასზე. საკმარისად სცემენ თუ არა პატივს; ხომ არ დასცინიან და ა.შ. ეს გრძნობა იწვევს შფოთს, ნერვიულობას, ეჭვს და სხვ.

თვით შესწავლის პროცესში აუცილებელია გაიგივებისა და არასრულფასოვნების სერიოზულად დაფიქსირება. მხოლოდ მათი შესწავლით შეიძლება მათივე დამარცხება.